

subjekt básní jako hrdinku dramatu. Dalšími postavami pak jsou milence (milenci? milenky? — nenápadná práce s gramatickou osobou v některých básních je důležitá) a prababička; v průběhu „hry“ můžeme pozorovat určitý vývoj či změnu úhlu pohledu a na konci zřetelnou pointu.

Hlavním tématem sbírky je vztah mezi mužem a ženou. Tedy téma, u kterého bychom čekali (a byli ochotni snést) výraznou lyričnost, básnivost, citovost. V *Újedích* je ovšem opak pravdou: v krátkých básních najdeme velice málo obrazných prostředků, texty působí odosobněně, byť jsou většinou psány v ich-formě, autorka spíše konstatuje než uvažuje. K objektivitě a neosobnosti přispívá i lexikum, slova jako „mrdat“ či „péro“ nepůsobí ani tak vulgárně jako odcizeně. Není zde láska, jen sexuální vztah. Milenec nemá žádné kladné vlastnosti kromě toho, že se s ním skvěle „šuká“.

V kontrastu s výše řečeným jsou ovšem básně *Újedi* velice intimní. Jejich výrazná tělesnost a nic neskryvající otevřenost (důležitými motivy jsou tělesné tekutiny, otvory, přijímání a vylučování, bolest...) jako by korespondovaly s tvorbou Jany Orlové jako performerky, pro kterou je její vlastní tělo ve své intimitě, omezeních i tužbách jedním ze základních výrazových prostředků. Žena je v básních zároveň újedi (tedy v myslivecké terminologii „návnadou“) i objektivní pozorovatelkou: „Ve svém životě jsem cizinkou / pozorovatelem svého těla.“ Umí být cynická, ironická, zlá.

Karel Škrabal ve svém textu označuje Orlovou za lovkyni, za dravce číhajícího na kořist. Ale i ona sama je zraňována, poznamenávána („Co ze sebe nesmyju / to jednou vlnou seškrábu“), ve sbírce se mluví o smutku, opuštěnosti v neútluném prostředí hotelových pokojů či bufetů, o nenaplněnosti („Jsem příliš úzká / pro mrtvé / a příliš kluzká / pro živé“), znepokojující mohou být zmínky o neexistujícím dítěti. Postava prababičky se neobjevuje jistě jen proto, aby nám bylo sděleno, že ženy vždycky mívaly milence („Prababička čeká milence / a její manžel spí // Na statku je všechno v pořádku“), ale možná i pro nutnost vědomí, že „Také odněkud pocházím / a znamená to víc než dřív“.

Čím by tedy sbírka Jany Orlové mohla být a není? Není pózu silného, dravého ženství ani básnický zpracovaný klíšé o zdánlivě spokojeném milence toužícím ve skutečnosti po trvalém a láskyplném vztahu. Autorka ani ostentativně neprovokuje, ani nemoralizuje, neodsuzuje, neprosí o soucit. Sbírkou také nelze interpretovat (jen) jako výpověď o době, která redukuje vztahy na nezávazné pošukávání.

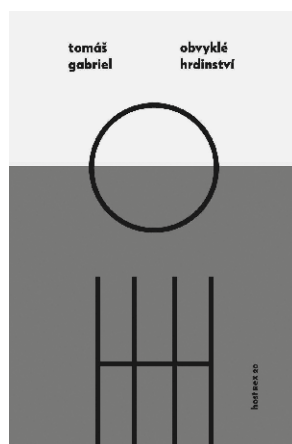
Důležitější možná je, o čem můžeme nad jakoby strohými, osekanými, ale i významově nejednoznačnými a ve výsledku velmi zasahujícími verši Jany Orlové přemýšlet: o podobách lásky (jistě), o intimitě a tělesnosti (co odhalujeme, co skrýváme), o vztazích k jiným lidem i k sobě samým (i zde odhalujeme a skrýváme), o vlastní síle a slabosti a o mezích svobody, které jsme schopni či ochotni sami sobě dát.

Konstruktivní hrdinství

Olga Stehlíková

Sbírka všech možností

Tomáš Gabriel
Obvyklé hrdinství
Host, Brno 2016

Zatímco editor Martin Stöhr hodnotí sbírku svého svěřence Tomáše Gabriela (nar. 1983) *Obvyklé hrdinství* jako „mírně autistickou“ a recenzentka *iLiterature* Tereza Tlachová zase jako „na první pohled všední a osobní“, mně se jeví především jako výrazně racionálně založená a náročně komponovaná, na úrovni verše, strofy, básně, sbírky. „Snažím se nepohrdat rozumem,“ tvrdí básník a lze mu věřit. Začíná to již u titulního paradoxu, ba oxymóra, a důsledná „budovanost“ jednotlivých básní navazuje na dojem, jež vyvolává obálka stylizovaná do designu šedesátých let, velmi plynule.

Sbírkou tvoří čtyři oddíly, z nichž titulní je pro zdůraznění dvojdielný. Některé výrazně narativní, místy dialogické verše jsou na hranici prózy, rytmizace nerytmizace, včetně nepokryté fabulovaných příběhů pohrávajících si tu s minulostí (rytíř), tu s budoucností (vzdálená brněnská). Pestré jazykové hříčky a výrazová bohatost, které stvrzují, že jazykem si je Tomáš Gabriel právem jist, že mu vládne (a které byly ústředním odůvodněním nominace *Obvyklého hrdinství* na Magnésii Literu), jsou jen jednou z bohaté „nabídky“ formálních radůstek, z nichž Tomáš Gabriel svou intelektuální sbírku upředl: nejrůznější epiteta, zvukové paralelismy, vynikající smyšlený slang stíhačů, pseudoarchaická „rytířská“ čeština, nápadité i méně inovativní novotvary (*seskalit*, *vyskalit*), sporadicky zasvítivší rým, typografický experiment, hrátky s enjambementem, metanarážky a aluze, občasné dekorativní pepřik vulgarismu. Minulost ve formě vzpomínky, současnost ve zpodobení dneška, kus kriminálky a rytířského eposu, nekrolog („už na té rakvi byl nějaký zkostnatělý“), budoucnost ve fantaskně legračních vizích (planeta Ňuňa) a k tomu přesuny z Japonska do Konga. Láska, přátelství, dětství, bizáry, naštvanost na systém. Od všeho trochu, vlastně trochu dost. Nikdo nemůže být zklamán, protože na každého se dostane. A toto hromadění, vršení je podle mne slabinou této jinak originální, jemně a rafinovaně vtipné a celkově pozoruhodné básnické

r

knihy. Polapení tolika much najednou je... nakonec hromadná vražda; ve snaze postihnout vše nebo aspoň co nejvíc v jednotlivinách se vytrácí individualita a celistvost. Sbíрка působí jako tlustý katalog básnických potencialit, tematických i formálních, jako přehlídka poloh od humorné po vážnou, vyčerpávající rejstřík výraziva, jako cílevědomá procházka v čase i prostoru, Zlaté stránky současné poezie, reprezentativní „lookbook“ Tomáše Gabriela. Využít, rozvinout a překonat. Nemůžu se ubránit dojmu, že se tu jedná o laboratorní násilí. Racionalizace namáhavého tvůrčího procesu, jímž tyto básně musely vznikat, se otiskne do procesu recepčního: i čtenář se zapotí. Občas se v básni udá zázrak neorganizované krásy, občas se text nečekaně smekne od komponovaných šmodrchů směrem k přímocí, jako v básni „Koně nevidět“

nebo „BMX“. Někdy se podaří skvělá momentka, třeba jako v miniatuře „Koupaliště“, kde nejde o nic jiného než o vystižení maloměstské atmosféry u vodní nádrže.

Je to zábavná, bohatá a chytrá sbírka. Otázka je, zda jsou raritní čtenáři poezie připraveni číst chytré verše, v nichž má intelekt navrch nad emocemi, v nichž se kýženého zjištění dosahuje dřinou u jazykového soustruhu a promyšlenou architekturou, tu s jemnou, tu s hrubou rašplí v pazouře. Přesto — racionalita této sbírky je svěží, staví Tomáše Gabriela po bok jeho „generačního soupevníka“ Ondřeje Buddeuse a příležitostně listovače českými básnickými texty může přesvědčit, že poezie dosáhne, kam a jak si jen bude přát.

Hrdinství by mělo být běžné, protože tak bychom si to přáli, tak je to správné, ale jakmile se takovým stane, promění se v cosi obyčejného. Anebo: básník by měl umět shledat a předat hrdinství i ve věcech a skutcích prostých. Čti: sbírka Tomáše Gabriela je obvyklým hrdinstvím, protože se jako mnoho jiných sbírek pokouší překonat dosavadní možnosti poezie. A tak může být i pro poezii vhodné „se proslavit až svou hrobkou“, jelikož svlečená ze všech vrstev šatstva je před námi najednou bezbranně nahá. Vynikající název pro sbírku, tohle *Obvyklé hrdinství*, i pro tu, která má v sobě tolik cituplného chladu, pro sbírku přes čtyřicet sedm autorských verzí tak mimořádně konstruovanou, tak konstruktivní. ●

**Nemůžu se ubránit
dojmu, že se tu jedná
o laboratorní násilí**

